A fakó keselyű (*Gyps fulvus*) tojásának színéről

Endes Mihály
endesm@freemail.hu

Abstract

The colour of the eggs of the Griffon Vulture is white, according to literature resources. Based on Lovassy's description, the surface is light greenish white which fades and disappears as a reaction to light. The author has detected the same process in an egg and suggests that all eggs are coloured by this bluish-greenish hue which later becomes white. While the background of the colouration in several species is long-lasting, those of some species are driven by fast decaying bilirubin, deposition of cianine as well as the degree of the heritability of its density.

Földrészünk délebbi országaiban, évtizedek hosszú sora óta, de napjainkban már hazánkban is folyik, illetve megindult az Európában honos keselyűfaj(-ok) védelme, mentése, etetése, tenyésztése, ennek révén állományaik szaporítása. Ehhez a szakirodalmak újbóli átnézése, újraértékelése során ma is felbukkan egy-egy vonatkozás, amely, ha nem is a legnagyobb horderejűek közé sorolható, mégis holmi feloldandó dilemmaként kínálja magát (tudják: az a bizonyos fehér folt…). Ilyen a fakó keselyű tojása színének meghatározásakor is mutatkozik, lássuk, nem csupán a kákán keresünk-e csomót? Hiszen tíz, húsz, száz irodalmat tekintünk is meg, azok csaknem (!) mindegyike azt a meghatározást adja – egyszínű fehér, néha vörösbarna petyekkel, foltokkal (CRAMP 1980). Az adatok áttekintése során (BREHM 1866-tól CRAMP 1980-ig) többen említik a fakó keselyű tojás belső felszínének áteső fényben való kifejezetten zöld (nem „fakó", nem „halvány" árnyalatú) színét (SCHÖNWETTER 1961, GLUTZ et al. 1971). Azonban LOVASSY (1876) szerint e faj tojásának külső felszíne is „igen halvány zöldes fehér, amely árnyalat a napfény hatására eltűnik". A belső felszín zöld színét ő is említi, LAKATOS (1910).

Magam 2014-ben jutottam egy, a Hortobágyi Nemzeti Park Malomházi Vadasparkjában letojt, ám terméketlen példányhoz Dudás Miklós szívessége révén. Már eredeti állapotában is feltűnt igen halvány zöldeskék árnyalata, amely egy réti sas (*Haliaeetus albicilla*) teljesen fehér tojása mellé helyezve még kifejezettebben mutatkozott. Preparálás (lemosás, kiürítés, öblítés) után a tojás színe nem változott (lásd fotó).

Ismeretes, hogy a madártojás mészhéjának színét és mintázatát (ha van) a megérett, megtermékenyült petesejt kifejlődését követően „útközben" nyeri el, avagy számos faj esetében világra jöttekor színtelen, pontosabban fehér marad. A festőanyagok egyike a hematogén porfirin (a sárga, vöröses, barna, fekete színek és árnyalatok, valamint a rajzolatok felelőse), a másik epe-származék, a cianin. Utóbbi, lévén, hogy a héj mélyebb rétegében is lerakódik, csupán az áteső fényben látható. A számos fajra jellemző halványabb vagy intenzív mértékben kék (kékeszöld, zöldeskék) színt (mintázott típusoknál alapszínt) viselő, azt megőrző típusoknál az anyag koncentrációjának öröklött volta dominál. Az ezek közül tartósan fénynek kitett példányok színe is lassan, fokozatosan elhalványodik, utóbbi szempont szélsőséges esetei közé tartoznak a gyorsan kifakuló tojású fajok. A két festékanyag kombinációjának ezernyi variációja, amely egyedi is, teremti meg azt az elbűvölő látványvilágot , amelyet a madarak tojásának sokszínűsége megtestesít. Nem gyakori, de ismeretes a tojás színének és/vagy mintázatának rendellenessége, s akár csupán egyetlen tojó egyed fészekaljának egyetlen tojásán is mutatkozhat. Ugyanakkor egyazon faj más és más tojói (s persze más és más hímekkel párba állva) eltérő kinézetű tojásokat raknak, s ezek a differenciák „ismerőssé" tehetik őket a megfigyelő számára.

Esetünkre visszatérve, e sorok írójának véleménye szerint a fakó keselyű tojásai (s mint fentebb olvashatunk róla: ez számos más madárfajra is vonatkozik) világrajövetelkor valóban mutatnak egy cianinhoz köthető halvány zöldeskék/kékeszöld árnyalatot, amely azonban hamar lebomlik. Érdekes kérdés lenne fénytől elzárt példányokon, avagy egy kotlási időn keresztül, ill. annak végén vizsgálni a szín megőrződésének lehetőségét. Az előbbi esetben egy év után is megmaradt a szín.

Balra: réti sas (*Haliaaetus albicilla*), jobbra: fakó keselyű (*Gyps fulvus*) tojása (Fotó: Endes M.)

IRODALOM

BREHM, E. A. 1866. Az állatok világa 6., Madarak 3. (Fordit. és átdolg. Chernel, I.) Légrády, Budapest, 789 pp

CRAMP, S. (edit.) 1980. Griffon Vultur. Handbook of the Birds of Europe… etc. II.: 79. Oxford Univers., Oxford, London, New York

GLUTZ v. BLOTZHEIM, U. N., BAUER, K. M., BEZZEL, E. 1971. Handbuch der Vögel Europas, 4., Akademisch, Frankfurt am Main, 943 pp

LAKATOS, K. 1910. Magyarország orvmadárfaunája. Engel, Szeged, 315 pp

LOVASSY, S. 1876. A magyarországi keselyűk fészkeléséről. Term. Tud. Közlöny, VIII., 87.: 437-439.

SCHÖNWETTER, M. 1961. Handbuch der Oologie 3.: 149. In Meise, W. (edit.), Akademie, Berlin